Dicle Vadisi

GDA015

Çok Acil
Aynı (0)

Hasankeyf © Atlas Arşivi

Yüzölçümü : 135548 ha
Boylam : 41,43ºD
Enlem : 37,68ºK
Yükseklik : 420 m - 1408 m
İl(ler) : Batman, Mardin, Siirt, Şırnak
İlçe(ler) : Kurtalan, Bismil, Beşiri, Batman merkez, Siirt merkez, Eruh, Gercüş, Hasankeyf, Savur, Dargeçit, Güçlükonak
Koruma Statüleri : Arkeolojik sit alanı

■ **Alanın Tanımı:** ÖDA, Dicle Nehri'nin Bismil Ovası'yla Eruh Dağları arasında kalan kısmını içerir. ÖDA, vadinin yanı sıra güneye doğru uzanan dağ bozkırlarını da içerir.

Dicle Nehri, kuzey ve güneydeki baraj projelerinin tehdidi altında olmasına karşın büyük bir kısmı henüz el değmemiş doğal bir nehir parçasıdır ve nehir kıyısı yaşam ortamlarının hemen tüm çeşitlerini barındırır. Dicle Nehri üzerinde toplam dört önemli doğa alanı bulunmaktadır. Bu alanlar nehrin akış yönüne göre sırasıyla Bismil Ovası, Dicle Vadisi, Küpeli Dağı ile Cizre ve Silopi taşkınlarıdır. Bu dört önemli doğa alanı birbirinin devamı ve tamamlayıcısı niteliğinde olmakla birlikte barındırdığı canlı türleri ve yaşam ortamı özellikleri açısından farklılık göstermektedir.

Fırat'la birlikte ülkemizin toplam yerüstü su kaynaklarının dörtte birini oluşturan Dicle Nehri'nin yıllık debisi ortalama 16 milyar metreküptür. Mevsime göre su seviyesi ve debisi (akış hızı) değişen nehirdeki en yüksek debi mart ve nisan aylarında ortaya çıkar.

■ **Habitatlar:** Fırat Nehri üzerindeki doğal alanların büyük barajlar nedeniyle yok olmasından sonra, temsiliyet açısından Dicle Nehri'nin biyolojik çeşitlilik önemi daha da artmıştır. Dicle Vadisi, bölgedeki son kalan bakir nehir ve kanyon ekosistemi örneğidir. ÖDA, su seviyesinin ve hızının mevsimsel değişimi sonucunda oluşan taşkın sahaları, taşlık veya çalılık adacıklar, sarp kayalıklar ve sulak çayırlardan oluşan bir akarsu ekosistemi mozaiğidir. Nehrin taşkın yaptığı kısımlarda yer yer taşlı ve kumlu düzlükler bulunur. Nehrin çevresinde Güneydoğu Anadolu dağ ve ova bozkırları, dağlık kesimlerde ise yer yer seyrek meşe ormanları bulunur.

■ **Türler:** Akdeniz, bozkır ve yarı çöl yaşam birliklerinin iç içe geçtiği bölge, bu birliklere özgü nadir ve hassas canlı türlerine ev sahipliği yapar. Nesli tehlike altında olan ve Türkiye'ye endemik bitki türlerinden *Cicer echinospermum* ÖDA'daki koruma önceliği en yüksek bitki türüdür.

Vadinin orta bölümünde bulunan Hasankeyf, tarihi ve arkeolojik değerlerinin yanı sıra üreyen yırtıcı kuşlar için de büyük önem taşır. Dik kayalıklar tavşancıl (*Hieraaetus fasciatus*), küçük kerkenez (*Falco naumanni*), küçük akbaba (*Neophron percnopterus*) ve kızıl akbaba (*Gyps fulvus*) gibi yırtıcı kuşların bölgedeki en önemli popülasyonlarını barındırır. Sarp yamaçlar küçük ebabil (*Apus affinis*), eğimli ve çorak yamaçlar boz kirazkuşu (*Emberiza cineracea*), nehir kıyısı bitki örtüsü ve kumlu yamaçlar ise alaca yalıçapkını (*Ceryle rudis*) gibi nadir kuşlar için önemli üreme alanlarıdır.

Fırat kaplumbağası (*Rafetus euphraticus*), tüm dünyada Türkiye'nin güneydoğusundan başlayarak sadece Fırat ve Dicle nehirlerinde yaşar. Dicle Nehri'nin su hattına yakın olan kıyılarındaki kumullarda yuvalar.

Vadideki kayalıkları ve dik kanyonları kullanan yabankeçisi (*Capra aegagrus*) ve vadilerin aşağısındaki mağara ve oyukları kullanan çizgili sırtlan (*Hyaena hyaena*) ÖDA'da öncelikli olarak korunması gereken memeli türleridir. Dicle Vadisi'nin jeolojik yapısı yer yer kalkerli kayalardan oluştuğundan, ana nehir ve kolları boyunca birçok mağara bulunmaktadır ve bu mağaraların yarasalar için büyük önem taşıdığı tahmin edilmektedir.

■ **Alan Kullanımı:** Alanda yoğun olarak tarım, hayvancılık, bağcılık ve az miktarda balıkçılık yapılır. Ayrıca Doğu Anadolu Bölgesi'nden kışı geçirmek için gelen göçerler bölgedeki hayvancılık faaliyetini geçici bir süre için artırır.

Turizm faaliyetleri bölge için önemli gelir kaynaklarından biridir. Hasankeyf barındırdığı kültürel ve doğal özellikleri ile uluslararası boyutta önemli bir turizm merkezidir. ÖDA'daki nehir ekosistemi doğa fotoğrafçılığı ve kuş gözlemciliği aktiviteleri için büyük öneme sahiptir.

■ **Tehditler:** Ilısu Barajı Projesi, ÖDA'nın biyolojik çeşitliliğinin büyük ölçüde yok olmasına neden olacak en büyük tehdittir. Baraj, 170 km uzunluğundaki nehir hattı boyunca nehir kıyısı ekosisteminin ve bu ekosisteme birleşik diğer yaşam ortamlarının kalıcı kaybına neden olacaktır.

Nehir üzerinde işletmede olan kum ve çakıl ocaklarının pek çok tür için olumsuz etkileri bulunmaktadır.

■ **Koruma Çalışmaları:** Ilısu Barajı projesinin iptal edilmesi için Doğa Derneği hem ulusal hem de uluslararası ölçekte çalışmalar gerçekleştirmektedir. Dernek aynı zamanda Atlas dergisiyle ortak bir imza kampanyası başlatmıştır.

■ **Yerel İlgi Sahipleri**
Batman Valiliği, Siirt Valiliği, Diyarbakır Valiliği, Doğa Derneği, Dicle Üniversitesi Kuş Gözlem Topluluğu, Diyarbakır Çevre Gönüllüleri Derneği.

■ *Adnan Gencay, Dicle Tuba Kılıç, Nuri Özbağdatlı*

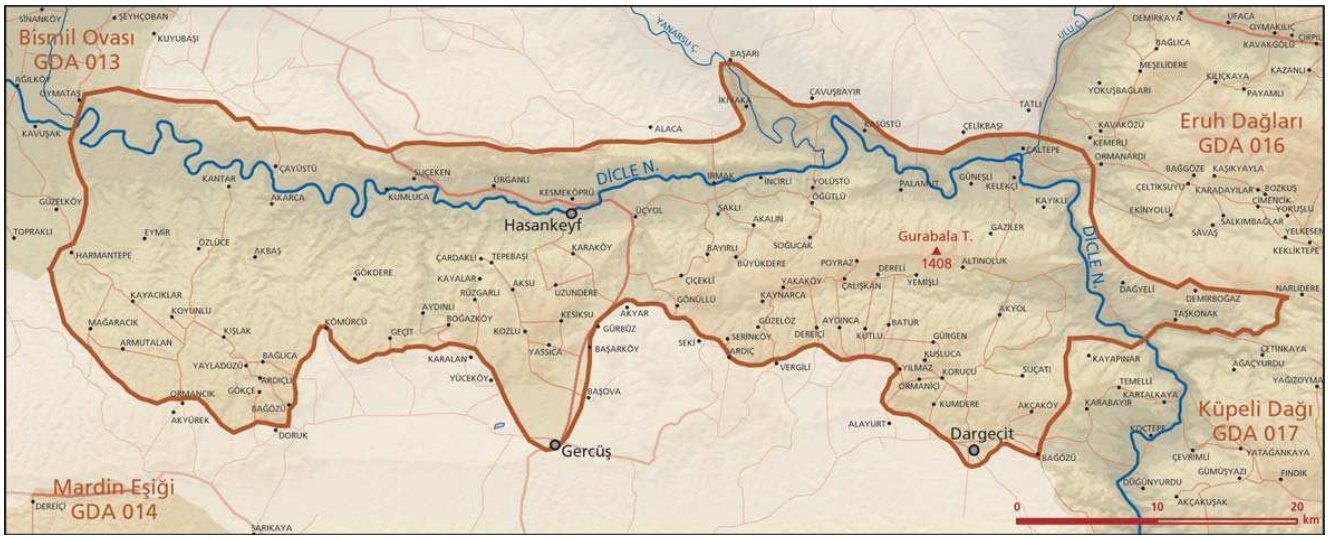

Dicle Vadisi önemli doğa alanı topografya haritası

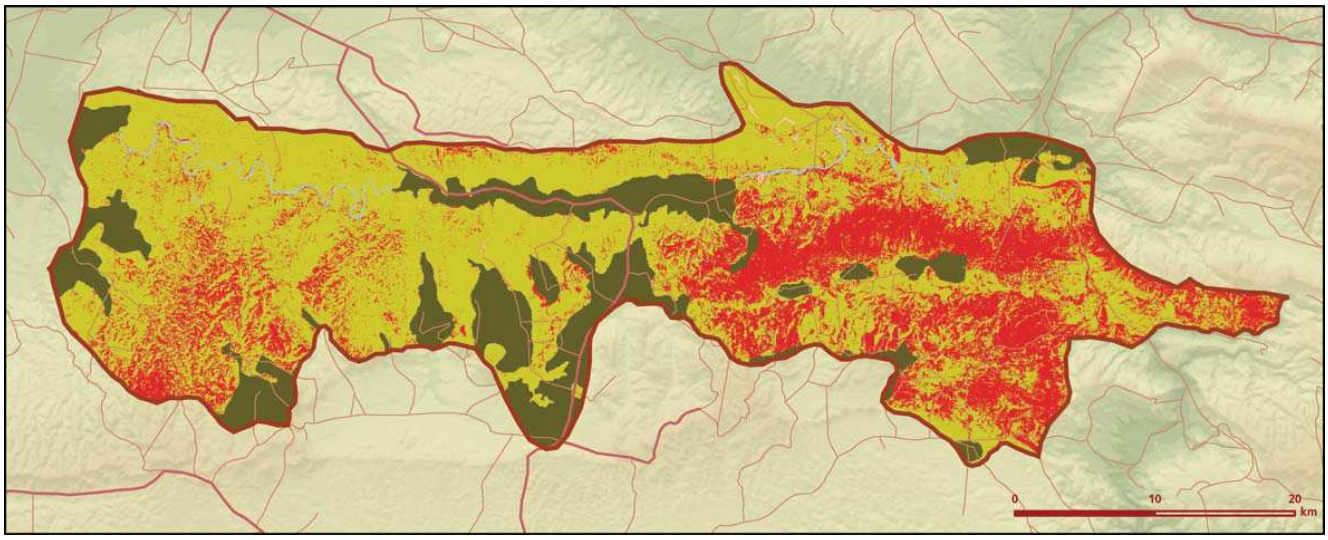

Dicle Vadisi önemli doğa alanı bitki örtüsü haritası

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
Ajuga chamaepitys ssp. mardinensis	0	0	_	VU	Var	B1, B2
Cicer echinospermum	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Anthus campestris	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Apus affinis - Anadolu	0	0	LC	EN	10 Çift (Üreme)	B1, B3, C1, C3
Bubo bubo	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Burchinus oedicnemus - Doğu Avrupa	0	0	LC	VU	Nadir (Üreme)	B1, C1
Caprimulgus europaeus	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Ceryle rudis - Anadolu	0	0	LC	CR	10 Çift (Üreme)	B1, C1
Cicconia cicconia - Doğu Avrupa	0	0	LC	LC	2 Birey (Kışlama)	C1
Circus pygargus	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Coracias garrulus - Avrupa	0	0	NT	VU	Var (Üreme)	B1, C1
Emberiza cineracea	0	0	NT	(NT)	30-60 Çift (1999 Üreme)	C1
Falco naumanni	0	0	VU	LC	40 Çift (Üreme)	A1, C1
Hieraaetus fasciatus - Akdeniz	0	0	LC	EN	1-2 Çift (Üreme)	B1, C1
Lanius minor	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
Lanius nubicus	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Neophron percnopterus - Avrupa	0	0	LC	EN	Var (Üreme)	B1, C1
Capra aegagrus	0	0	VU	_	Var	A1, C1
Hyaena hyaena - Orta Doğu	0	0	NT	(EN)	Var	B1, C1
Rafetus euphraticus	0	0	EN	EN	Var	A1, C1

Küçük akbaba *(Neophron percnopterus)* © Akif Aykurt

Dicle Vadisi © Cüneyt Oğuztüzün

Alaca yalıçapkını *(Ceryle rudis)* © Soner Bekir - DoğaBel

Çöl varanı *(Varanus griseus)* © Gertrud & Helmut Denzau